

16. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 7 червня 2021 р. у справі № 758/1780/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97608842>.

17. Справу стосовно заступника міністра з питань ТОТ скеровано до суду. 22.05.2020. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/spravu-stosovno-zastupnyka-ministra-z-putan-tot-skеровано-do-sudu>.

18. Ухвала Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 21 листопада 2019 р. у справі № 991/1463/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85896916>.

19. Кочерова Н.О. Кримінальна відповідальність за зловживання впливом: соціальна обумовленість і склад злочину: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2012. 20 с.

20. Бакай М.І. Імплементация положень «антикорупційних» конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2012. 19 с.

21. Висновок щодо стану імплементации положень міжнародних антикорупційних конвенцій у законодавство України в аспекті кримінальної відповідальності за корупційні злочини. Автор: К. Задоя. Редактор: М. Хавронюк. Київ: ЦППР, 2019. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/22/vysnovok-shhodo-stanu-implementatsii-polozhen-mizhnarodnyh-antykoruptsiy-nyh-konventsiiy-u.pdf>.

22. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики / О. Калітенко, О. Лемєнов, Б. Малишев та ін.; за заг. ред. М. Хавронюка. Київ, 2021. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/alternatyvnyuzvit-210921071555.pdf>.

Жук Ілона Василівна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 218-1 КК УКРАЇНИ

Кримінальний кодекс (далі – КК) України на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» від 2 березня 2015 року № 218-VIII КК було доповнено статтею 218-1 «Доведення банку до неплатоспроможності». Підставою криміналізації цього діяння виступила необхідність стабілізації ситуації в банківській системі України, у тому числі, за рахунок встановлення кримінальної відповідальності нового виду суб'єкта правопорушення – пов'язаних із

банком осіб. Поява цієї статті в КК була неоднозначно прийнята правовою спільнотою. Так, приміром, Є.М. Васілін зауважив, що законодавець, доповнюючи КК України ст. 218-1, порушив більшість загально правових та кримінально-правових принципів криміналізації (кримінально-політичної адекватності, системно-правової несуперечливості, не надмірності заборони, співмірності санкції та економії репресії тощо) [1, с. 6]. О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан звертають увагу на те, що присвоєння зазначеній кримінально-правовій новелі номеру 218-1 суперечить як загальним правилам розміщення нових статей у кримінальному законодавстві, так і правилам розміщення підрядно-спеціальних норм. На думку вчених, кримінально-правова норма, в якій йдеться про доведення банку до неплатоспроможності, мала бути розміщена або безпосередньо в ч. 2 ст. 219 КК, або слідом за ст. 219 КК України «Доведення до банкрутства» з присвоєнням їй порядкового номера 219-1 [2, с.73]. Таке зауваження видається слушним. Крім того, питання доцільності доповнення КК спеціальною нормою, присвяченою відповідальності за доведення банку до неплатоспроможності, постає і з огляду на практику її застосування, яку не можна назвати успішною. Так, згідно із статистичними даними Генеральної прокуратури України, у 2018 році було зареєстровано 6 кримінальних правопорушень цього виду (направлено проваджень до суду з обвинувальним актом – 0), у 2019 році – 1 (0), у 2020 році – 1 (0), за I півріччя 2021 – 1 правопорушення (0) [3]. Тобто, за вказаний період жодного провадження не було скеровано до суду з обвинувальним актом.

Відповідно до диспозиції статті доведення банку до неплатоспроможності визначається як умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або в інтересах третіх осіб вчинення пов'язаною з банком особою будь-яких дій, що призвели до віднесення банку до категорії неплатоспроможних, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі або кредитору. Згідно з приміткою до статті, матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у десять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (п. 1). Термін «пов'язана з банком особа» вживається у значенні, визначеному Законом України «Про банки і банківську діяльність» (далі – Закон) від 7 грудня 2000 року № 2121-III (п. 2). Згідно з ч. 1 ст. 52 цього Закону (в редакції від 30.06.2021) до пов'язаних з банком осіб віднесені: контролери банку; особи, які мають істотну участь у банку, та особи, через яких ці особи здійснюють опосередковане володіння істотною участю у банку; керівники банку, керівник підрозділу внутрішнього аудиту, головний ризик-менеджер, головний комплаєнс-менеджер, керівники та члени комітетів ради банку та правління банку; споріднені та афілійовані особи банку, у тому числі учасники банківської групи тощо.

Віднесення банку до категорії неплатоспроможних регламентовано ст. 76 Закону. Так, Національний банк України

зобов'язаний прийняти рішення про віднесення банку до категорії неплатоспроможних у разі наявності хоча б однієї з визначених у Законі підстав, зокрема: неприведення банком своєї діяльності у відповідність із вимогами законодавства; зменшення нормативу достатності регулятивного та/або основного капіталу на 50 і більше відсотків від встановленого мінімального рівня; невиконання банком у встановлений строк своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами через недостатність коштів тощо.

В науковій літературі висловлюються різні думки з приводу конструювання диспозиції ст. 218-1 КК. До її недоліків відносять закріплення як форми діяння лише активної поведінки (бездіяльність не охоплюється об'єктивною стороною складу цього правопорушення); встановлення великої матеріальної шкоди державі чи кредитору як кінцевого наслідку доведення до неплатоспроможності, тобто, недоцільність конструювання складу кримінального правопорушення як матеріального; «помилкове» вживання при описі потерпілих слова «кредитор» в однині; закріплення виключно умисної форми вини тощо. Всі зазначені зауваження у тій чи іншій мірі є слушними, деякі «вади» опису диспозиції можуть створювати труднощі в процесі правозастосування. Та найбільшою проблемою застосування ст. 218-1 КК видається складність встановлення і доказування умислу як обов'язкової ознаки складу цього правопорушення. Потрібно не лише встановити зв'язок між фінансовими операціями пов'язаних з банком осіб і небезпечними наслідками у вигляді визнання банку неплатоспроможним, а й довести спрямованість умислу на досягнення саме такого результату. У цьому контексті чимало правників говорять про доцільність криміналізації необережного доведення до неплатоспроможності [1, с. 9]. О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан схиляються до думки про те, що, незважаючи на іманентноризиковий характер, притаманний будь-якому виду підприємницької діяльності, включаючи банківську діяльність, на сучасному етапі розвитку господарської діяльності кримінально-правовий механізм охорони прав кредиторів не може бути ефективним без наявності у своєму арсеналі можливості кримінальної відповідальності за необережні діяння, які призвели до неплатоспроможності суб'єктів, банкрутство яких несе в собі підвищену, порівняно з іншими суб'єктами господарювання, суспільну небезпеку [2, с. 108]. Так чи інакше, безспірним є високий рівень суспільної небезпеки доведення банку до неплатоспроможності. Такі дії не лише завдають матеріальної шкоди, пов'язано із банкрутством суб'єкта господарювання, вони підривають довіру до вітчизняної банківської системи, зумовлюються вилучення вкладниками коштів та неможливості їх інвестування в галузі економіки, що негативно позначається на соціально-економічному розвитку держави у цілому.

Список використаних джерел

1. Васілін Є. М. Доведення банку до неплатоспроможності: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складу злочину: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2018. 16 с.
2. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо доведення банку до неплатоспроможності: сумнівна законодавча новела. Право і громадянське суспільство. 2015. №1. С. 71–115.
3. Статистична інформація Генеральної прокуратури України / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua>.

Іванчук Наталія Віталіївна,

старший науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВЗАЄМНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСОБИ Й ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Прийняття низки законів, змін і доповнень до Конституції України створили умови для розгортання політичної реформи, переходу Української держави із президентсько-парламентської до парламентсько-президентської. Впровадження політичної реформи в життя по-новому ставить питання про відповідальність Верховної Ради України за власну діяльність, за діяльність сформованого нею уряду, про відповідальність за результати його діяльності.

Дослідження демократичного інституту взаємної відповідальності особи і держави в контексті відповідальності державних органів і посадових осіб має здійснюватися не тільки в юридичному, а й політичному аспектах, тому що тісно пов'язане із питанням ролі держави в розвитку суспільства, забезпеченням та охороною прав і свобод людини і громадянина, дотриманням законності державним апаратом.

Останнім часом з'явилися нові, особливо небезпечні форми корупційних діянь (що не караються кримінально), пов'язаних із діяльністю посадових осіб, державних службовців та депутатів усіх рівнів у комерційних структурах для одержання особистого чи корпоративного прибутку; використання службового становища для «перекачування» державних коштів та матеріальних цінностей у комерційні структури і переведення грошей в готівку; надання пільг для своєї корпоративної групи (політичної, національної, кланової, релігійної та ін.) з відтягненням державних ресурсів; використання службового становища і впливу на засоби масової інформації для здобуття особистої чи корпоративної вигоди; лобювання при прийнятті нормативних актів в інтересах заінтересованих угруповань; непереслідуване в кримінальному порядку